

השתלמות מתמחים מטפל ומטופל: על הקשר הטיפולי במצבים קליניים שונים התוכנית נבנתה על ידי ד"ר אליאן זומרפלד

אשכול 1: מה ניתן ללמוד ממחקרים בפסיכותרפיה על הקשר הטיפולי?

באשכול זה יוצגו מושגים וממצאי מחקר שהצטברו עד כה במחקרי תוצאה ותהליך על קשר טיפולי מבוסס-ראיות. ננסה לענות על השאלה אילו מאפיינים של הקשר הטיפולי נמצאו במחקר כמועילים. **מרצים:** פרופ' סיגל זלכה-מנו ואביב נוף

הברית הטיפולית בראי המחקר: האם היא הגורם המרפא?

בהרצאה זו נתייחס להגדרה הקלאסית המתייחסת לשלושת רכיבי הברית (Bordin, 1975); דרך המדידה (WAI) ויישומים אפשריים של הכלים לקליניקה; ממצאי המחקרים בנוגע לתפקיד הברית בטיפול; מרכיבי הברית הטיפולית ותפקידם בהצלחת טיפול - State-like and trait-like ; איך הברית הטיפולית משפיעה על תוצאות טיפול? ויישומים קליניים של ממצאי המחקר.

הברית הטיפולית: יישומים קליניים

בהרצאה זו נתייחס לשברים ותיקונם: מהו שבר והאם הוא סמן לטיפול טוב או קלוקל, מהם המרחקים המסייעים לזיהוי שברים בטיפול; מדוע חשוב לזהות שברים? כלים המסייעים בהבחנה בניואנסים חשובים בברית הטיפולית במהלך הפגישה הטיפולית (ה 3RS); המודל של Safran and Muran לטיפול במבוגרים: הזיהוי; העמדה הטיפולית; חשיבות ה- Meta-Negotiation; Typology for resolution strategies; Surface and Depth; השימוש ב-communication: הפתרונות של השבר.

הברית הטיפולית בטיפול בילדים: יישומים קליניים

בהרצאה זו נביא הדגשים על טיפול בילדים - הרמה ההתפתחותית ועבודה עם תובנה; 4 השלבים של Safran and Muran במבוגרים והתאמתם לילדים; השימוש ב-Self-reflection כתוספת ל-Negotiation; השימוש בנרטיב ועקרונות ה- Externalization ; The meta-communication story ; פיתוח המודל בעתיד.

אתיקה בטיפול והברית הטיפולית

בהרצאה זו נדון בשאלה איך חיזוק הברית קשור לטיפול אתי עם המטופל? ונעסוק בעקרונות לטיפול אתי לפי הברית הטיפולית.

אשכול 2: הקשר הטיפולי במצבים גבוליים

כידוע, מטופלים גבוליים מפגינים רגישות וריאקטיביות רבה לקשר עם האחר. כיצד מאפיינים אלה באים לידי ביטוי בקשר הטיפולי? נתייחס להמשגות שונות של ביטויים אלה ולאופנים בהם הקשר הטיפולי יכול לתרום לעבודה בטיפול.

מי הם המטופלים הגבוליים?

מרצה: רותי שרף

בחלק זה נכיר את החלוקה לרמות ארגון האישיות (אוטו קרנברג) על-פי רמת החיבור למציאות, האינטגרציה בזהות, התפתחות מנגנוני ההגנה והגבולות הבינאישיים. בתוך כך נסקור בפירוט את רמת הארגון הגבולית ואת המאפיינים המשותפים להפרעות האישיות השונות. בהמשך נתמקד במאפייניה של הפרעת האישיות הגבולית והאתגר שהיא מציבה בתוך היחסים הטיפוליים.

הקשר הטיפולי ב-DBT

מרצה: רותי שרף

תחילה תוצג התיאוריה הביו-סוציאלית העומדת בבסיס שיטת הטיפול הדיאלקטי התנהגותי. לפי תיאוריה זו הפרעת אישיות גבולית מציגה פגיעות רגשית שמקורה ברגישות יתר מולדת ובסביבה בלתי מתקפת שהקשו על הפנמת יכולת לוויסות רגשי. הסימפטומים השונים ובמיוחד המחשבות האובדניות והפגיעות העצמיות, מובנים כפתרונות שסגלו לעצמם המטופלים על מנת לווסת את רגשותיהם. בהמשך נכיר את המיומנויות לוויסות רגשי הנרכשות במסגרת הטיפול. נתאר את דרך העבודה ע"פ הירארכיות בקשר הטיפולי ואת מקומו המיוחד של הקשר הטלפוני בתוך היחסים הטיפוליים. בסיום יובא תיאור מקרה קצר.

הטיפול בהפרעת אישיות גבולית מזווית פסיכואנליטית

מרצה: רותי שרף

יוצגו תיאוריות פסיכואנליטיות להבנת התפתחות הפרעת האישיות הגבולית והשתקפותן בקשר הטיפול. מכיוון פסיכולוגיית האגו תובא התזה של מאסטרסון ורינזלי המתארים את מקור הבעיה בקושי של האם לאפשר לילדה להתרחק ולהתקרב בחזרה בשלב ה-rapprochement. מצד ה"זרם העצמאי" תוצג התיאוריה של בלינט על השבר הבסיסי, עם דגש על הרגרסיה השפירה והרגרסיה הממאירה. נסיים עם חלקים מתוך תיאור הטיפול של ויניקוט במרגרט ליטל.

אשכול 3: הקשר הטיפולי בממשק עם עולם המשפט

באשכול זה נעסוק בשפות השונות, השפה המשפטית והשפה הטיפולית, וכן במורכבות העשויה להתקיים בקשר הטיפולי ובטיפול כאשר המטופל מצוי בהליכים משפטיים

מרצים: ד"ר רבקה רייכר-עתיר וד"ר יהושע וייס.

השפה המשפטית והשפה הטיפולית

בהרצאה זו נעסוק בבידול, בסינרגיה ובשימושים הטובים והרעים של כל תחום בשפתו של התחום האחר.

התערבויות פסיכולוגיות עם לקוחות בהליכים משפטיים

נעסוק בהרצאה זו ביישום שפת הטיפול ושפת המשפט; תרומת עולם המשפט לעולם הטיפול ולהיפך; סוגיות בהעברה נגדית בטיפול בעבריינים; הכנת מטופל להתדיינות משפט.

התדיינות בהתנסויות של פסיכולוגים

בהרצאה זו נדון בהתנסויות של פסיכולוגים בהן הם התקשו להחזיק טיפול כשנכנסה שפת המשפט.

אשכול 4: הקשר הטיפולי עם מטופלים ברצף האוטיסטי

באשכול זה נעסוק בשאלות מה מאפיין את הקשר עם מטופלים על הספקטרום האוטיסטי? מה נדרש כדי שהקשר יהיה אפשרי ומועיל?

אוטיזם - אבחנה באי-נחת

מרצה: ד"ר ליאת שליט

בכדי לדבר על הקשר הטיפולי האפשרי בעבודה עם אנשים על הרצף האוטיסטי, רצוי להתוודע מעט למורכבות האבחנה ולגלגוליה החל מן המחצית השנייה של המאה ה-20 ועד ימינו. נסקור את המאפיינים הקליניים שאותרו על ידי הפסיכיאטר החלוץ ליאו קאנר, כמו גם את המאפיינים של תסמונת אספרגר שאותרה באירופה באותן השנים אך נותרה בלתי נגישה עד לתרגומה לאנגלית; מה גרם לכך ששינתה מקומה אל עבר הפרעות התפתחות אחרות שנים ארוכות בהן סווגה כפסיכוזא? מהי התפיסה הנוכחית המדברת על לקות תקשורתית? לאחר שנסקור את מגוון הדיעות הללו נשוחח על האוטיות כפי שמחשיגה אותו האוריינטציה הלאקאנינית כמבנה קליני רביעי לצד נירווה, פסיכוזא ופרברסיה, מבנה קליני שלו מאפיינים סוביקטיביים ייחודיים המציגים עמדה כלפי השפה וכלפי העולם. זהו מבנה רביעי אשר חולק מאפיינים מסוימים עם הפרעות הפסיכוטיות הקלאסיות ובכל זאת נבדל מהם במספר מישורים ונקודות ייחוס. כפי שיתבהר, האוטיות מהווה היום הפרעה הנמצאת בלבו של שדה הפוליטיקה של בריאות הנפש, וככזה מהווה מקור לעניין ולסקרנות טיפולית ומחקרית מתמדת.

קשר טיפולי ואוטיות - האמנם פרדוקסלי?

מרצה: ד"ר ליאת שליט

בהרצאה זו נעמוד על מספר אלמנטים הקשורים לעבודה הטיפולית באוריינטציה לאקאניאנית עם אנשים על הרצף האוטיסטי, תוך הדגשת האופן שבו ההתמקמות של המטופל יכולה להיטיב את ברית העבודה ולעשות שימוש בהעברה בכדי להקל על הסבל הסוביקטיבי. נשאל את עצמנו מה מקומה של החזרתיות הכפייתית הנוקשה האופיינית ואיך לכון את ההתערבויות הטיפוליות סביבה? אם בפרנויה הסוביקט סובל מן המבט של האחר, באוטיות מופיעה רגישות לקולו שלו ולקול האחרים. מה מקומה של הרגישות החושית בשיחות הטיפוליות? איך למצוא את הנתב האפשרי לשיחה כאשר לעתים השתיקה היא הפתיח? קשיי התקשורת לאורה של החרדה הבסיסית אינם בהכרח גזירת גורל נצחית ובהנחת עבודה טפולית יסודית השואפת לדייק את המענה הניתן בהתאם למאפייני האבחנה, יכולים לעבור תמורות משמעותיות. הרצאה זו תלווה בינייטות קליניות מן הספרות ומן העבודה היומיומית.

הקשר הטיפולי עם מטופלים בספקטרום האוטיסטי: חוויות ומחשבות מנקודת מבט פסיכואנליטית התייחסותית

מרצה: ד"ר יערה לבנה

בהרצאתי אציג מקרה, או מספר מקרים קצרים, בהם אחיש שאלות וקשיים בהם אני נתקלת בעבודתי עם מטופלים על הספקטרום האוטיסטי. מתוך כך ארצה להעלות לדיון כמה שאלות מרכזיות: האם הקשר הטיפולי חשוב לטיפול? באיזה אופן? מדוע? ואולי לא? מהם מאפייני הקשר הטיפולי הייחודיים לעבודה עם מטופלים על הספקטרום? כיצד ניתן ליצור ולבסס קשר טיפולי עם מי שכל כך מאתגר ביכולותיו ליצירת קשר? אתייחס לשאלות אלו בכמה אופנים, הן מתוך התבססות על ניסיוני הקליני והן מתוך הישענות תיאורטית על המשגותיהם של שניים: גיי גרינברג ואן אלואארז. אביא כמה דגשים ממאמרו של גרינברג על ניטרליות המטפל, ואתייחס להמשגותיה המרכזיות של אן אלואארז ("נוכחות חיה", "השבה", "הזמנה" ועוד). ארצה לחבר בין השאלות הייחודיות העולות מעבודה עם מטופלים על הספקטרום האוטיסטי, לבין שאלות יסוד תיאורטיות שמלוות אותנו מעבר לכך, בכלל בעבודתנו כפסיכולוגים: שאלת הסוביקטיביות של המטפל, שאלת הטכניקה הטיפולית אל מול התיאוריה, ושאלת מקום תפיסת העולם והאדם בעבודה הייחודית של כל אחד מאתנו עם מטופליו.

עבודת הפסיכולוג במסגרת השיקומית/רפואית מציבה אתגרים ייחודיים הדורשים הבנה של היבטים רחבי היקף הן ברמת הטיפול הפסיכולוגי והן ברמת ההקשר הרפואי. השלב השיקומי/רפואי, סוג הפגיעה, ההשלכות הפיזיות וכמובן מבנה האישיות ומאפייניה מהווים חלק מהתמונה הכוללת. גישות תיאורטיות וטיפוליות שונות מספקות מסגרת התייחסות הממשיגה את המאפיינים הייחודיים לקשר הטיפולי ולתהליך הנפשי המתאפשר דרכו. אנו תקווה כי אשכול זה יוכל להעשיר את המתמחים בפסיכולוגיה מהתחום השיקומי, הרפואי והקליני כאחד הן בהקניית ידע לגבי ההשקפות והתהליכים הנפשיים של המטופל הייחודיים למסגרת השיקום והן כהזדמנות מעוררת מחשבה לאפשרות המשגה והתערבויות של המטפל סביב עולם תוכן זה.

הבסיס ההשקפתי והתיאורטי לעבודה שיקומית/רפואית בכלל וזו של הפסיכולוג בפרט

מרצה: ד"ר אייל חלד

בחלק זה תוצג ההשקפה התיאורטית והמעשית העומדת בבסיס העבודה השיקומית תוך התייחסות לגורמים חיצוניים שמהווים חלק בלתי ניפרד ממנה. יישומה יתורגם באמצעות הצגת מקרה טיפולי המלווה מטופל עם מוגבלות נרכשת.

המשגת של תיאור המקרה מנקודת מבט פסיכודינמית

מרצה: ד"ר אייל חלד

בחלק זה יומשג תיאור המקרה דרך פרספקטיבה דינמית, תוך הסתמכות על תיאורטיקנים אשר נתנו את דעתם למאפיינים המבניים והתהליכיים של אנשים עם מוגבלות.

המשגה של תיאור המקרה מנקודת מבט אינטגרטיבית ודיון עם הקה

מרצה: ד"ר אביטל גרשפלד-ליטוין

בחלק זה יומשג תיאור המקרה מנקודת מבט אינטגרטיבית המתמקדת בתיאוריות אבל ואובדן. תוצג ההבנה הרחבה של הטיפול הנשענת על היבטים ביו-פסיכו-סוציאליים של התהליך. לאחר מכן ייפתח הדיון לקהל לשיח משותף.

אשכול 6: הקשר הטיפולי עם תינוקות, פעוטות, ילדים והוריהם

טיפול פסיכולוגי בתינוקות פעוטות וילדים טומן בתוכו אתגרים ייחודיים ומורכבים הקשורים בכך שילדים מתפתחים בתוך סביבה רבות נכתב על מארג ההשפעות ההדדיות בין הילד, המביא איתו את הקונסטיטוציה המולדת שלו, לסביבתו. תפקידה של הסביבה, על מרכיביה השונים (הורים, משפחה מורחבת, סביבה חינוכית, רפואית תרבותית ועוד), לאפשר את התפתחותו האופטימלית של הילד, ותפקידו של הילד לבטא את הפוטנציאל ההתפתחותי המלא שלו. באופן מקביל, תפקידו של הפסיכולוג המטפל בילדים להוות סביבה שתאפשר התפתחות מיטיבה הן של הילד והן של הסביבה אשר עוטפת אותו. בהתבוננות על טיפול בילדים ועל הקשר בין הפסיכולוג לילד ולהוריו, בחרתי לדון במערכת יחסי הגומלין בין שלושה מרחבים: המרחב התרבותי בו הילד והוריו מתפתחים, המרחב האישי הכולל את הפוטנציאל ההתפתחותי של הילד, כמו גם המרחב התיאורטי בו מצוי הפסיכולוג, דרכו הוא מתבונן, מבין ומטפל בילד ובהוריו. באשכול זה נבחן את כל אחת משלוש הפרספקטיבות הללו.

המרחב התרבותי בו הילד והוריו מתפתחים

מרצה: עדי רון מיארה

ילד והוריו המתפתחים בתוך סביבה תרבותית מצויים במפגש עם המטפל אשר מתפתח אף הוא בסביבה תרבותית. ההרצאה תכלול צפייה בסרטונים קצרים המציגים את השפעתה של הסביבה התרבותית על התפתחות הילד ודיון באפשרויות למפגש מפרה או מעכב התפתחות עם טיפול פסיכולוגי המעוגן על פי רוב בשורשיה של התרבות המערבית.

המרחב האישי והפוטנציאל ההתפתחותי של הילד

מרצה: עדי רון מיארה

נתייחס לעוגן התיאורטי של הפסיכולוג והאופן בו הוא משפיע על ההבנה והקשר הטיפולי עם הילד והוריו, תוך התבוננות אינטגרטיבית בפריזמות תיאורטיות שונות. לצורך כך נסקור בקצרה תיאוריות השמות את הדגש על השפעות עולמו הפנימי של הילד על התפתחותו (כמו מלאני קליין); תיאוריות המתבוננות על התפתחות הילד בתוך יחסים המתממשים באמצעות טיפול הורי ומאפשרים תחושות איחוד וההכלה של חלקי הגוף והאישיות, (כמו וויניקוט); תיאוריות המדגישות את היות הסביבה מרחב מעבד, מתמיר ונותן משמעות (כמו ביון); ועד לתיאוריות המתבוננות על התפתחות כמעוגנת קודם כל בתוך יחסים אינטר-סובייקטיביים (כמו שטרן).

שלבים התפתחותיים והשפעתם על הטיפול

מרצה: עדי רון מיארה

חלק זה יכלול הכרות קצרה עם שלבים ההתפתחותיים והשפעתם על הטיפול הפסיכולוגי. נדון בהשפעת השלב ההתפתחותי של הילד והשלב ההתפתחותי של ההורות על בחירת סטינג טיפולי ועל אופי הקשר עם הפסיכולוג. כמו כן, נתייחס באופן מיוחד למצבים מאתגרים בטיפול הפסיכולוגי, בהם קיים פער בין גילו הכרונולוגי לשלב ההתפתחותי של הילד, או שאין הלימה טובה בין השלב ההתפתחותי של הילד לזה של ההורות.

דיון במקרה

מרצה: עדי רון מיארה

דיון במקרה דרך הפריזמות השונות שהוצגו במהלך היום. מקרה יוצג על ידי אחד המשתתפים, בהתאם לתיאום מראש.

איזה פונקציות יש לקשר הטיפולי בפסיכוחה? כיצד רצוי שהמטפל יתמקם בקשר הטיפולי עם מטופל פסיכויטי? איך ההקשר המוסדי משפיע על הקשר עם המטופל ואיזה מקום יש לקשר הטיפולי בתוך עבודה טיפולית במחלקה?

התוכנית בתל אביב

פסיכותרפיה בפסיכוחה - האם יתכן דיבור?

מרצה: ארנה וסרמן

טיפול בפסיכוחה מציב אתגר הנובע ממורכבות ועוצמת התופעה והשלכות אלמנטים אלה על הקשר הטיפולי. ננסה לבחון גידול שונות בחשיבה הפסיכואנליטית - החל מההמשגה של פרויד על פסיכוחה, דרך פרנצ'י, ותיאורטיקנים המדגישים בתיאוריה שלהם את הקשר הטיפולי והטרנספרנסיאלי - כגון פרום-רייכמן, סשייה, ג'ובאצ'יני, סירלס, קרון ועוד. נעלה לחשיבה את מורכבות הקשר הטרנספרנסיאלי במצבי פסיכוחה, התייחסות לממדים של שקיפות, דיאלוגיות ועל שחזור. ננסה לבחון מבעד לגישות השונות אלמנטים משותפים, שיכולים להוות קווים מנחים להתמקמות המטפל מול פסיכוחה, וחיבורם לגישות כמו דיאלוג פתוח.

עבודה קבוצתית סביב תיאור מקרה

מרצים: ארנה וסרמן וד"ר יאיר צבעוני

בעבודה קבוצתית נדון בתיאור מקרה. תיאור המקרה יתבסס על מקרה שיישלח אלינו מראש מהמשתתפים בהכשרה. במידה ולא - נתבסס על תיאור מקרה מהספרות, ונזמין את המשתתפים לדיון בו. בדיון ניישם עקרונות של הדיאלוג הפתוח, ונציג עקרונות של גישה זו.

פסיכותרפיה בפסיכוחה - מפרויד לבתים מאזנים

מרצה: ד"ר יאיר צבעוני

במפגש נדון בהמשגה פסיכואנליטית של פסיכוחה, ובהשלכותיה על הקשר הטיפולי. מנקודת מבט פרוידיאנית ולאקאניאנית נדון באיכות המיוחדת של הקשר הטיפולי כאשר הסימבוליזציה פגועה, ובערך של עבודה מוסדית ומערכתית במצבים אלו. בפסיכותרפיה נדגיש את החשיבות של עמדה מכבדת, לא פרשנית ולא סמכותנית אל המטופל, ונציג את מודל ההתמודדות עם פסיכוחה בבית סוטריה.

התוכנית בחיפה

בנייה תחת מתקפה: אתגרים בקשר הטיפולי עם מטופלים פסיכויטים

מרצה: ליונל קסטל

בהרצאה נתמקד במודל שהוצע על ידי ביון (בהמשך לעבודתה של מלאני קליין) להבנת הפסיכוחה. נשים דגש על הקשיים הייחודיים הקיימים במפגש הטיפולי עם מטופלים הנמצאים בקצה הפסיכופתולוגיה.

עבודה עם פסיכוחה באוריינטציה לאקאניאנית

מרצה: עמרי גילן

מטרת ההרצאה להפגיש את המתמחים עם מושגי יסוד בקליניקה של הפסיכוחה על-פי לאקאן, הקשר לשפה והתופעות הפסיכוטיות בהקשר של היחסים של הסובייקט הפסיכויטי עם האחר ועם הגוף. בהמשך תידון ההתמקמות הטיפולית הנגזרת מכך ויחסי ההעברה עם מטופלים פסיכויטים.

מהתאוריה לפרקטיקה: ויניטות טיפוליות של עבודה בבית חולים פסיכיאטרי

מרצים: ליונל קסטל ועמרי גילן

בהמשך לשתי ההרצאות ביום ההשתלמות נדון בוויניטות קליניות, זאת מהפרספקטיבות התיאורטיות שהוצגו.

כידוע הקשר הטיפולי עם מתבגרים עשוי להיות מאתגר, ובכל מקרה הוא מקבל צורה ייחודית בתקופה מעברית זו. באשכול זה ננסה לעיין ולהמשיג את האופן שבו מאפיינים של גיל ההתבגרות באים לידי ביטוי בקשר הטיפולי וכן לאתגרים הניצבים בפנינו, המבוגרים, בעבודה עם מטופלים צעירים.

גיל ההתבגרות: נקודת מבט תיאורטית

מרצה: ד"ר ירי גביעון

גיל ההתבגרות מהווה שלב התפתחותי ייחודי של דינמיקה ייחודית המשפיעה על המפגש הטיפולי והברית הטיפולית. בהרצאה זו נעמוד על התיאוריות המרכזיות שהתפתחו לאורך השנים לתיאור שלב התפתחותי זה. התיאורטיקן המזוהה ביותר עם גיל ההתבגרות הוא פיטר בלוס. בהרצאה זו נעסוק בתיאוריה ההתפתחותית שהוא פיתח. בהמשך נעסוק בגישות נוספות שעסקו בגיל זה, כמו תיאוריות התקשרות ופסיכולוגיית העצמי.

הברית הטיפולית עם המתבגר

מרצה: ד"ר ירי גביעון

בחלק זה נעסוק בייחודיות של הברית הטיפולית המתפתחת במפגש עם מטופל מתבגר, וכן ביחסי העברה ובפירוש.

התנהגויות של הרס עצמי והשפעתן על היחסים הטיפוליים

מרצה: ד"ר ירי גביעון

בחלק זה נעסוק באחד הקשיים בהם פוגשים מטופלים העובדים עם מתבגרים, התנהגויות של הרס עצמי. נדון באופן שבו הן באות לידי ביטוי ביחסים הטיפוליים.

